
Oснаживање ученика кроз инклузивну наставу: Студија случаја посвећених наставника који чине разлику

**Istraživanje transformativnog utjecaja inkluzivnih nastavnih praksi
na uspjeh i dobrobit učenika**

Autor: Candice Astorino

Urednik: Vasiliki

Katsomaliari

Ova publikacija napisana je i objavljena u sklopu projekta Erasmus+ "Podrška uključivanju i raznolikosti u nastavi (SIDiT)".

Partneri na projektu

Izjava o odricanju: Projekt "Podrška uključivanju i raznolikosti u nastavi (SIDiT)" sufinanciran je iz programa Erasmus+ Europske unije (Ključna aktivnost 2) i sredstava Goethe-Instituta. Potpora Europske komisije za produkciju ove publikacije ne predstavlja potvrdu sadržaja koji odražava samo stajališta autora te se Komisija ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu uporabu u njoj sadržanih informacija.

Oснаживање ученика кроз инклузивну nastavu: Studija slučaja posvećenih nastavnika koji čine razliku

Sadržaj

UVOD.....	4
METODOLOGIJA.....	5
KONTEKST I SUDIONICI	6
UTJECAJ INKLUZIVNOG UČENJA.....	6
ZAKLJUČAK.....	9

Uvod

Inkluzivno obrazovanje privlači pozornost i priznanje u području obrazovnog istraživanja i donošenja politika. Na globalnoj razini¹ 20 % djece i mladih svakodnevno je suočeno s isključenjem iz obrazovanja. UNESCO-ova publikacija "Vodič za osiguravanje uključenosti i jednakosti u obrazovanju" naglasila je hitnu potrebu da se obrazovni sustavi širom svijeta obvežu na inkluzivne prakse, "gradeći zajedničko razumijevanje da inkluzivniji i pravedniji obrazovni sustavi imaju potencijal u promicanju rodne ravnopravnosti, smanjenja nejednakosti, razvijanja sposobnosti nastavnika i sustava te poticanja poticajnog okruženja za učenje"². Na europskoj razini uključivo obrazovanje ojačano je politikom, odnosno europskim prostorom³ obrazovanja i pokretanjem "Aksijskog plana za digitalno obrazovanje" 2020. godine, tj. inicijativom Europske komisije u kojoj se iznosi zajednička vizija visokokvalitetnog, uključivog i pristupačnog digitalnog obrazovanja u Europi.

Ova studija slučaja usmjerena je na inkluzivne nastavne prakse i lekcije stečene u dvjema osnovnim školama u Bruxellesu u kojima je u posljednje tri godine (2021., 2022. i 2023.) održan pilot projekt potpore uključivanju i raznolikosti u školama (SIDiT) financiran sredstvima Erasmus+. SIDiT je razvio novi pristup poučavanju i učenju koji pruža osnovu za inkluzivno obrazovanje djece iz različitih sredina, s posebnim naglaskom na uključivanje djece migranata. Više od 600 učenika sudjelovalo je na satovima SIDiT-a, a prosječno 80 % učenika pripadalo je interesnoj kategoriji projekta iz različitih sredina, uključujući migrantsko porijeklo, specifične potrebe za učenjem i različite etničke, kulturne i društveno-gospodarske sredine. Promicanjem uključenosti i raznolikosti osnovne škole mogu doprinijeti stvaranju pravednijeg i ravnopravnijeg društva za sve.

Postoje mnoge strategije koje osnovne škole mogu provoditi u promicanju uključenosti, a u ovom konkretnom slučaju škole su istraživale različite metode kroz scenarije⁴ međupredmetnih lekcija SIDiT-a, nudeći dodatnu podršku i resurse učenicima kojima je to potrebno, pri tome promičući pozitivno ponašanje, koristeći digitalne alate i nudeći mogućnosti za učeničke odabire i suradnju. Provodeći projekt SIDiT, škole su za prioritet postavile profesionalni razvoj nastavnika u cilju unaprijeđenja njihovih vještina u

¹ UNESCO, Izvješće o globalnom praćenju obrazovanja, 2020.: Inkluzija i obrazovanje: svi znači svi. ¹ 48223 Dostupno na internetu: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>

² UNESCO, Vodič za osiguranje inkluzije i jednakosti u obrazovanju, 2017. ² 48223 Dostupno na internetu: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>

³ Europski prostor obrazovanja (Europska komisija): <https://education.ec.europa.eu/about-eea>

⁴ Scenariji lekcija mogu se pronaći u Priručniku za nastavnike iz projekta SIDiT koji je dostupan na poveznici: https://www.siditproject.eu/files/ugd/74f199_92c23e59e08d47d788edf2c2851be7fe.pdf

poučavanju i pružanju podrške različitim učenicima putem tečaja za osposobljavanja nastavnika. Ova studija slučaja dio je skupa publikacija zajedno s dokumentom za raspravu i preporukama⁵ politika [koji su dostupni na ovoj poveznici](#).

Svrha studije slučaja je pokazati kako predani učitelji u provedbi inkluzivnih nastavnih praksi osnažuju učenike i pozitivno utječu na njihovo akademske rezultate, angažman i socijalno-emocionalnu dobrobit.

Metodologija

U studiji slučaja korišteni su dizajn i metodologija istraživanja da bi se istražio utjecaj inkluzivnih nastavnih praksi na osnaživanje učenika i školsko okruženje.

Dizajn istraživanja usvojen za studiju slučaja bio je kvalitativan te se fokusirao na prikupljanje dubinskih uvida i razumijevanje iskustava i razmišljanja nastavnika i učenika. Kvalitativna istraživanja posebno su učinkovita u bilježenju različitih narativa sudionika. Metodologija je uključila upotrebu polustrukturiranih intervjuja kao alata za prikupljanje podataka.

Polustrukturirani intervjui

Polustrukturirani intervjui provedeni su s nastavnicima uključenim u provedbu inkluzivnih nastavnih praksi te s učenicima koji su sudjelovali na satovima SIDiT-a. Ti su se intervjui sastojali od niza unaprijed određenih otvorenih pitanja što je sudionicima omogućilo fleksibilnost da iznesu svoja iskustva, osjećaje i izazove s kojima su se susreli. Cilj intervjuja bio je prikupiti detaljan uvid u uvide nastavnika i učenika te utjecaj lekcija na njihove prakse i učenje. Pitanja u intervjuima bila su usmjerena na procjenu različitih aspekata kao što su povjerenje nastavnika u provedbu lekcija, izazovi s kojima se susreću, razina angažmana učenika, akademska postignuća, samopoštovanje učenika i socijalno-emocionalna dobrobit.

Analiza

Prikupljeni podaci bili su podvrgnuti rigoroznoj analizi. U intervjuima je primijenjen pristup tematske analize kako bi se identificirale ponavljajuće teme, obrasci i ključni nalazi u narativima nastavnika. To je uključivalo pripremu transkripata intervjuja, kodiranje smislenih segmenata i njihovo kategoriziranje prema relevantnim temama. Kvalitativni podaci iz intervjuja omogućili su dublje istraživanje uvida nastavnika i učenika što je doprinijelo ukupnim nalazima studije slučaja.

Kontekst i sudionici

Za ovu studiju slučaja ispitana je skupina od ukupno 21 djece koja su sudjelovala u

⁵ Projekt SIDiT, 2023. Podrška uključivom obrazovanju kroz interdisciplinarnе programe: iskustva i daljnji koraci https://www.siditproject.eu/files/ugd/74f199_3a83c0c2668f4b26b8d3d69de2632899.pdf

satovima SIDit-a zajedno s 8 nastavnika. Nastavnici koji su sudjelovali u ovom projektu pokazali su neupitnu i iznimnu predanost inkluzivnoj nastavi. Njihova strast za stvaranjem inkluzivnih okruženja za učenje očituje se u njihovim svakodnevnim praksama jer daju sve od sebe kako bi osigurali da se svaki učenik osjeća cijenjenim, podržanim i osnaženim. Prihvatili su načela inkluzivnosti i prepoznali jedinstvene potrebe i snage svakog učenika. Za njih je "SIDiT bio drugi način razmišljanja" (nastavnik u 5. razredu, Belgija).

U tom kontekstu metodologija SIDiT-a potiče škole da se uključe u projektni rad pod vodstvom učenika koji se bavi kurikulumom i nudi nastavnicima priliku da razmisle o inkluzivnim praksama pri tome se fokusirajući na razvoj transverzalnih kompetencija. Nalazi se u praktičnom priručniku s alatima u kojemu su sadržani ogledni scenarij lekcija koji podržavaju učenje i uključenost te je lako dostupan nastavnicima za korištenje u nastavi.

Utjecaj inkluzivne nastave

U ovom se odjeljku opisuju pozitivne promjene uočene u učionici na temelju iskustva i povratnih informacija prikupljenih od nastavnika.

Osnaživanje učenika i osjećaj pripadnosti

Lekcije projekta SIDiT stvaraju okruženje u učionici u kojemu se cijeni i prihvaća raznolikost, a nastavnici osiguravaju da se svaki učenik osjeća poštovano, podržano i uključeno. Nastavnici su u intervjuima istaknuli kako im je SIDiT omogućio više vremena za upoznavanje učenika. U scenarijima lekcija su naučili o podrijetlu, kulturama, interesima i snagama svojih učenika. Kada se učenici osjećaju prihvaćenim i cijenjenim zbog onoga što jesu, vjerojatnije je da će se uključiti u proces učenja i razviti pozitivnu sliku o sebi. Otkrili su da su učenici lakše učili, a učitelji su mogli surađivati sa svim učenicima, koristeći različite alate za učenje. To je znanje pomoglo razviti pozitivne odnose s učenicima i stvoriti osjećaj pripadnosti u učionici.

"Svako dijete je važno, svako dijete ima svoje mišljenje, mora biti saslušano i mora osjećati da ga se čuje; ako se ne osjeća dobro u sebi, ne može ništa naučiti, a to je početak svega." – Nastavnica u 3. razredu, Belgija

Razina angažmana učenika

Inkluzivne učionice pružaju mogućnosti učenicima da se aktivno uključe u učenje te da surađuju s vršnjacima i pristupe resursima koji zadovoljavaju njihove specifične potrebe. Dok je trajao pilot projekt, neki su nastavnici promijenili scenarije lekcija i prilagodili ih u jednotjedni projekt da bi se učenici mogli udubiti u temu lekcija (npr. kultura, diskriminacija, dječja prava...). Zbog prilagodljivosti lekcija i metodologije SIDiT-a nastavnici mogli odraditi lekcije u jednom ili dva sata, ali ih mogu pretvoriti i u veće projekte. Nastavnica 6. razreda prepoznala je vrijednost lekcija i njihov utjecaj na uključivanje učenika i

samopoštovanje. Spomenula je da su scenariji vrlo otvoreni, da učitelji mogu u to uložiti svoju osobnost, uzimajući u obzir djecu, grupnu dinamiku i potrebe. To je dovelo do boljih akademskih rezultata, veće motivacije i osjećaja postignuća, što je sve izrazito utjecalo na dinamiku u učionici.

Jezično inkluzivne učionice

Inkluzivne nastavne strategije priznaju jezičnu raznolikost unutar učionice, a upravo je to cilj koji lekcija projekta SIDiT žele postići. Prilagodba različitim stilovima učenja i sredinama učenicima je omogućila da se aktivno uključe i otvore na jeziku po svom izboru tijekom nastave, bilo sa svojim kolegama iz razreda, pisanim putem ili s nastavnikom. SIDiT je pomogao u rješavanju jezičnih prepreka jer je prilagodio pedagoške strategije kako bi zadovoljio individualne jezične potrebe učenika migranata. Učiteljica šestog razreda istaknula je da se *"zbog mogućnosti komunikacije na drugim jezicima osjećaju vrlo ugodno"*. Potaknula je interakcije među učenicima i suradničko učenje, pružajući brojne mogućnosti za jezičnu praksu i učenje, bilo da se radi o njihovom materinjem, drugom ili trećem jeziku.

Kulturna razmjena i razumijevanje

Lekcije iz projekta SIDiT-a ne samo da su potaknule kulturnu razmjenu i razumijevanje među učenicima i nastavnicima, već su omogućile vrijeme i prostor za upoznavanje različitih sredina iz kojih učenici dolaze. Promicala se empatija, tolerancija i uvažavanje različitih kultura i vjerovanja, a učenici su naučili slušati jedni druge. Ovakva izloženost različitim perspektivama pomogla je u poticanju uključivijeg i osvještenijeg načina razmišljanja među svim učenicima svjesnih o postojanju različitih kultura i religija.

Scenariji lekcija stvorili su stvarne mogućnosti za učenike da podijele svoje kulture, tradicije i iskustva, poput vježbe "Kutija o meni", koja je "stvorila sigurno okruženje za učenike da uče jedni o drugima", rekao je jedan nastavnik 6. razreda.

Vježba

"Kutija o meni" i socijalno i emocionalno učenje

Socijalno i emocionalno učenje (SEU) 6 pruža djeci sigurno okruženje u kojem ih se potiče da otvoreno izraze svoje osjećaje, brige i misli kako bi se mogli lakše otvoriti. Ako razumiju vlastite emocije kroz model SEU, djeca mogu lakše artikulirati svoje osjećaje, čak i o osjetljivim temama. Na primjer, kada raspravljate o temama poput vršnjačkog nasilja, mentalnog zdravlja ili obiteljskih problema, SEU djeci pruža potreban emocionalni vokabular i alate za prenošenje iskustava i razmišljanja.

⁶ <https://www.cfchildren.org/what-is-social-emotional-learning/>

Kutija za mene

Metodologija SIDiT-a uključila je lekcije o SEU, na primjer "Kutija o meni", omogućujući djeci da stvore siguran prostor za sebe. Djeca su dobila upute da naprave i ukrase kutiju u koju mogu staviti nešto što predstavlja:

- Materinji jezik(ci) učenika
- Državljanstvo ili etnička skupina učenika
- Učenikova religija ili vjerovanja
- Učenikova obitelj
- Glavna učenikova sjećanja iz djetinjstva

Transformativna moć socijalnog i emocionalnog učenja

Nastavnici i učenici su razgovarali o "Kutiji o meni", naglašavajući koliko je korisna, posebno kada se vježba odradi na početku akademske godine. Anegdota koju je podijelio nastavnik šestog razreda u školskoj godini 2021.-2022. može ilustrirati koliko ova vježba može pozitivno djelovati.

Priča uključuje učenika koji je tragično izgubio mlađu sestru. Otprilike u isto vrijeme nastavnik je izveo lekciju "Kutija o meni". Pokazalo se da je vježba bila neprocjenjiva jer je dječaku omogućila da izrazi svoje osjećaje. Nudeći prostor za samoizražavanje i potičući otvorenu raspravu, "Kutija o meni" omogućila je učeniku da sredi svoje misli o tragičnom događaju. Učenik je često spominjao koliko je vrijedan ovaj alat, a nastavnik je osjećao olakšanje jer je pronašao sigurno i učinkovito sredstvo za izražavanje učenikovih osjećaja. Učenici su tijekom cijelog procesa pokazivali puno poštovanje.

Sadržaj dječakove "Kutije o meni" sadržavao je sestrine fotografije i šal i odražavao njegovu tugu i povezanost koju je dijelio sa sestrom. Učenik je nastavio stavljati osobne predmete u kutiju tijekom cijele školske godine.

Potičući zalaganje učenika, nastavnik im je dozvolio da u svoje kutije stavljaju što god žele. Razmišljajući o ovoj inovativnoj strategiji poučavanja i njezinom utjecaju, nastavnik je priznao da je promijenio pogled na poučavanje: *"u smislu načina razmišljanja, to je bilo nešto što me natjeralo da razmišljam kako želim raditi svoj posao"*.

Razvoj digitalnih kompetencija

Upotreba digitalnih alata važan je faktor za uspješno provođenje metodologija SIDiT-a. Učenici ne samo da su uživali u korištenju tableta i interaktivnih alata u učionici, nego su razvili i svoje digitalne kompetencije i stoga promijenili svoje iskustvo učenja. Uključivanje

digitalnih alata olakšalo je samostalno učenje, grupni rad i omogućilo učenicima da istražuju i bave se temama lekcija. Nastavnici su uspjeli izaći iz svoje zone ugone, ponekad dopuštajući učenicima da vode i predlažu nove ideje (nove alate ili tehnike) koje će im pomoći u postizanju cilja lekcija. Lekcije SIDiT-a pokazale su da upotreba digitalnih alata u učionici značajno obogaćuje proces učenja jer potiču kreativnost, suradnju i kritičko razmišljanje.

Zaključak

S ciljem informiranja i inspiriranja drugih nastavnika da se više uključe u inkluzivnu nastavu, ova studija slučaja pružila je dobre primjere i točke učenja iz projekta SIDiT koji se mogu ponoviti u drugim školama i drugim obrazovnim kontekstima.

Ključne točke učenja

Ova studija slučaja vodi nas do pet ključnih zaključaka:

1. Inkluzivne metode poučavanja su prilagodljive, a bilo da se radi o jednosatnoj lekciji ili jednotjednom projektu, svi nastavnici mogu implementirati inkluzivne strategije poučavanja u praksi.
2. Inkluzivne nastavne strategije potiču aktivno sudjelovanje svih učenika, čime se povećava angažman i motivacija. Osiguravaju da svi imaju priliku učinkovito doprinijeti i učiti.
3. Priznavanjem i uvažavanjem raznolikosti podrijetla učenika, uključivo poučavanje njeguje empatiju i razumijevanje među učenicima i nastavnicima te potiče osjećaj zajedništva i međusobnog poštovanja.
4. Inkluzivna nastava osigurava da se svi učenici osjećaju cijenjeno i angažirano, bez obzira na podrijetlo. To potiče pozitivno okruženje za učenje, što zauzvrat poboljšava cjelokupno iskustvo učenja.
5. Inkluzivno podučavanje potiče učenike da razmotre više perspektiva i stajališta, što dovodi do razvoja vještina kritičkog razmišljanja. Promiče razumijevanje složenosti i raznolikosti svijeta, pripremajući učenike za multikulturno i međusobno povezano globalno društvo.

Zaključno, uključiva nastava ima ključnu ulogu u pružanju potpore učenicima migrantskog podrijetla. Stvaranjem uključivog i podržavajućeg okruženja za učenje nastavnici mogu osnažiti svoje učenike da ostvare svoj puni potencijal, rade na svom napretku i olakšaju uspješnu integraciju u obrazovni sustav i društvo općenito.